

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARI UCHUN TARBIIYACHI
TAYYORLASHDA KASBIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH
MUAMMOLARI VA ULARNING YECHIMLARI

Yusupova Guzal Jabbor qizi
Qashqadaryo pedagogika texnikumi o'qituvchisi,

PROBLEMS IN FORMING PROFESSIONAL COMPETENCIES IN TRAINING
PRESCHOOL EDUCATORS AND THEIR SOLUTIONS

Yusupova Guzal Jabbor qizi
Lecturer, Kashkadarya Pedagogical Technical School

Annotatsiya: *Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim muassasalari uchun tarbiyachi tayyorlash jarayonida uchraydigan muammolar hamda ularni bartaraf etishning ilmiy-pedagogik yo'llari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida tarbiyachidan yuqori darajadagi kasbiy kompetensiyalar, jumladan pedagogik, psixologik, kommunikativ va raqamli ko'nikmalar talab etilmoqda. Tadqiqot natijalari amaliyot va nazariya o'rtasidagi tafovut, interfaol metodlarning yetarli qo'llanmasligi hamda innovatsion yondashuvlarning sust joriy etilishi asosiy muammolar ekanligini ko'rsatadi. Maqolada ushbu muammolarni hal etishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'z: *Tarbiyachi tayyorlash, maktabgacha ta'lim, kasbiy kompetensiya, pedagogik muammolar, innovatsion ta'lim, interfaol metodlar, pedagogik tayyorgarlik.*

Abstract: *This article analyzes the problems encountered in the process of training preschool educators and explores scientific and pedagogical approaches to overcoming them. In the modern education system, educators are required to possess a high level of professional competencies, including pedagogical, psychological, communicative, and digital skills. The research findings indicate that the main challenges include the gap between theory and practice, insufficient use of interactive teaching methods, and the slow implementation of innovative approaches. The article proposes recommendations and solutions aimed at addressing these issues.*

Keywords: *Preschool teacher training, preschool education, professional competence, pedagogical problems, innovative education, interactive methods, pedagogical training.*

Maktabgacha ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim bosqichlaridan biri bo'lib, unda faoliyat yurituvchi tarbiyachilarning kasbiy darajasi ta'lim sifatini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. So'nggi yillarda ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar tarbiyachilarni tayyorlash jarayoniga yangi talablarni qo'yimoqda. Ayniqsa, kompetensiyaviy yondashuv asosida mutaxassis tayyorlash zarurati bu jarayonni yanada murakkablashtirmoqda. Shu bilan birga, amaliyot shuni ko'rsatadiki, tarbiyachilarni tayyorlash tizimida hali ham qator muammolar mavjud bo'lib, ular ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mazkur

maqolaning maqsadi ushbu muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat.

Maktabgacha ta'lim muassasalari uchun tarbiyachi tayyorlash jarayoni zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki aynan tarbiyachi bolalarning dastlabki ijtimoiylashuvi, intellektual rivojlanishi, emotsional barqarorligi va shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi o'rin egallaydi. Shu bois bo'lajak tarbiyachilarni tayyorlashda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish masalasi alohida dolzarblik kasb etadi. Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, ushbu jarayonda qator tizimli va metodik muammolar mavjud bo'lib, ular kelajakdagi pedagoglarning sifatli faoliyat yuritishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Tarbiyachilarni tayyorlash jarayonida kuzatilayotgan eng asosiy muammolardan biri nazariy bilimlar bilan amaliy ko'nikmalar o'rtasidagi nomutanosiblikdir.

Oliy va o'rta maxsus pedagogik ta'lim jarayonida talabalar ko'plab nazariy ma'lumotlarga ega bo'ladilar: ular bolalar psixologiyasi, pedagogika nazariyasi, tarbiya metodikasi, yosh xususiyatlari va ta'lim texnologiyalari haqida bilim oladilar. Ammo bu bilimlarni real pedagogik vaziyatlarda qo'llashga kelganda qiyinchiliklar yuzaga keladi. Masalan, talabalar nazariyada bolaga individual yondashuv zarurligini bilishi mumkin, biroq amaliy mashg'ulotlarda turli xarakter, qiziqish va rivojlanish darajasiga ega bo'lgan bolalar bilan ishlash usullarini mustaqil ravishda tanlashda qiynaladi. Natijada nazariya va amaliyot o'rtasida uzilish paydo bo'ladi, bu esa kasbiy kompetensiyaning to'laqonli shakllanmasligiga olib keladi.

Mazkur muammoning kelib chiqish sabablari orasida pedagogik amaliyotning yetarli darajada samarali tashkil etilmaganligi, amaliy mashg'ulotlarning hayotiy vaziyatlarga yaqinlashtirilmaganligi hamda kuzatish, tahlil va refleksiya mexanizmlarining sust ishlashi muhim o'rin tutadi. Talaba nazariy bilimni faqat eslab qolish bilan cheklanib qolmasdan, uni pedagogik vaziyatni tahlil qilish, muammo yechimini topish va qaror qabul qilishda qo'llay olishi kerak. Aks holda, u kelajakda ta'lim jarayonida passiv ijrochi bo'lib qoladi.

Ikkinchi muhim muammo interfaol va innovatsion metodlarning yetarli darajada qo'llanilmasligidir. Hozirgi davr ta'limi talabadan faqat tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki mustaqil fikrlovchi, izlanuvchan va ijodiy yondashuvchi shaxs bo'lishni talab qiladi. Biroq ko'plab ta'lim jarayonlarida hanuzgacha an'anaviy o'qitish usullari ustunlik qilmoqda. Ma'ruza, tayyor ma'lumotni yodlash, reproduktiv topshiriqlar va biryoqlama baholash tizimi talabalarni faol fikrlashga undamaydi. Natijada bo'lajak tarbiyachilarda muammoli vaziyatlarni hal qilish, bolalarni faol o'quv jarayoniga jalb etish, o'yinli va ijodiy metodlardan foydalanish kabi ko'nikmalar yetarli shakllanmaydi. Interfaol metodlarning sust qo'llanilishi ayniqsa maktabgacha ta'lim tizimi uchun salbiy oqibatlariga olib keladi. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlash jarayoni ko'proq o'yin, muloqot, sahnalashtirish, kuzatish, tajriba va hamkorlikka asoslangan bo'lishi kerak. Agar tarbiyachining o'zi ta'lim olish jarayonida interfaol metodlarni chuqur o'zlashtirmagan bo'lsa, u keyinchalik bolalar bilan ishlashda ham zamonaviy pedagogik yondashuvlarni to'liq qo'llay olmaydi. Bu esa ta'lim sifati va bolalarning rivojlanish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchi muammo bo'lajak tarbiyachilarda raqamli kompetensiyaning yetarli darajada shakllanmaganligidir. Bugungi kunda ta'lim jarayonini raqamli texnologiyalarsiz tasavvur etish qiyin. Elektron ta'lim resurslari, multimediali vositalar, raqamli platformalar, interaktiv taqdimotlar, onlayn metodik manbalar va kommunikatsion texnologiyalar tarbiyachining kasbiy faoliyatida muhim vositalarga aylangan. Biroq ko'plab talabalar va ayrim hollarda pedagoglarning o'zlari ham axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish bo'yicha yetarli bilim va malakaga ega emas. Ular texnik vositalardan foydalanishni bilishi mumkin, ammo uni pedagogik maqsadga muvofiq tarzda qo'llash, didaktik material yaratish, raqamli resurslarni tanlash va moslashtirish, axborotni tahlil qilish hamda undan xavfsiz foydalanish ko'nikmalari yetarli rivojlanmagan bo'ladi. Raqamli kompetensiyaning pastligi zamonaviy ta'lim muhitida bo'lajak tarbiyachining kasbiy raqobatbardoshligini pasaytiradi. Ayniqsa, maktabgacha ta'limda bolalarning yoshiga mos animatsiyalar, interaktiv o'yinlar, audio-vizual materiallar va zamonaviy ko'rgazmali vositalardan foydalanish katta ahamiyatga ega. Shu sababli raqamli savodxonlikni shakllantirish faqat texnik mahorat emas, balki pedagogik kompetensiyaning ajralmas qismi sifatida qaralishi kerak.

Yana bir muhim muammo psixologik tayyorgarlikning yetarli emasligidir. Maktabgacha ta'lim muassasasida faoliyat yurituvchi tarbiyachi nafaqat dars o'tkazuvchi mutaxassis, balki bolalarning ruhiy holatini kuzatuvchi, ularni tushunuvchi, qo'llab-quvvatlovchi va yo'naltiruvchi shaxs hamdir. Shu bois u bolalarning individual-psixologik xususiyatlarini, temperamentini, qiziqishlarini, emotsional reaksiyalarini va rivojlanish sur'atlarini chuqur anglay olishi zarur. Biroq amaliyotda ko'plab bo'lajak tarbiyachilar bolalarning ruhiy kechinmalarini tahlil qilish, qiyin vaziyatlarda to'g'ri pedagogik-psixologik yondashuvni tanlash, konfliktli holatlarni bartaraf etish, qo'rquv, tortinchoqlik yoki tajovuzkorlik kabi xulqiy holatlarga mos munosabat bildirishda qiyinchilikka duch keladi.

Psixologik tayyorgarlikning sustligi tarbiyachining kasbiy samaradorligiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda mehribonlik, sabr-toqat, emotsional barqarorlik, kuzatuvchanlik va refleksiya juda muhim. Agar tarbiyachi bolalarning hissiy ehtiyojlarini to'g'ri anglamasa, ularning ichki dunyosiga mos yondashuvni tanlay olmasa, ta'lim va tarbiya jarayonining samarasi pasayadi. Shu bois psixologik tayyorgarlik tarbiyachining umumiy kasbiy kompetensiyasining markaziy tarkibiy qismi sifatida ko'rilishi lozim. Bundan tashqari, ushbu muammolar o'zaro bog'liq holda namoyon bo'ladi. Masalan, nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovut interfaol metodlarni o'zlashtirishga ham salbiy ta'sir qiladi, interfaol metodlarning sustligi esa psixologik va kommunikativ kompetensiyalarning rivojlanishini sekinlashtiradi. Xuddi shuningdek, raqamli kompetensiyaning pastligi innovatsion ta'lim yondashuvlarini joriy etish imkoniyatlarini cheklaydi. Demak, bu muammolarni alohida-alohida emas, balki o'zaro integratsiyalashgan holda tahlil qilish va bartaraf etish maqsadga muvofiqdir. Umuman olganda, maktabgacha ta'lim muassasalari uchun tarbiyachi tayyorlash jarayonida uchrayotgan asosiy muammolar kasbiy kompetensiyalarning to'laqonli shakllanishiga to'siqlik qilmoqda. Ularni bartaraf etish uchun ta'lim mazmunini amaliyotga

yaqinlashtirish, interfaol va innovatsion metodlarni keng joriy etish, raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish hamda psixologik tayyorgarlikni kuchaytirish zarur. Faqat shundagina zamonaviy talablar darajasida faoliyat yurita oladigan, ijodkor, kompetent va raqobatbardosh tarbiyachilarni tayyorlash mumkin bo'ladi. Maktabgacha ta'lim muassasalari uchun tarbiyachi tayyorlash jarayonida aniqlangan muammolarni bartaraf etish kompleks, tizimli va ilmiy asoslangan yondashuvni talab etadi. Ushbu yo'nalishda amalga oshiriladigan chora-tadbirlar bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qilishi, nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlashi hamda zamonaviy ta'lim talablariga mos mutaxassislarni tayyorlashga yo'naltirilgan bo'lishi zarur.

Avvalo, ta'lim jarayonida nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish muhim hisoblanadi. Buning uchun o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish, ularni amaliy faoliyatga yaqinlashtirish hamda pedagogik amaliyotning hajmi va sifatini oshirish talab etiladi. Talabalar uchun amaliy mashg'ulotlar, treninglar, simulyatsion darslar va real pedagogik vaziyatlarni modellashtirish asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar keng joriy etilishi lozim. Ayniqsa, reflektiv tahlil (o'z faoliyatini baholash va tahlil qilish) mexanizmlarini rivojlantirish orqali talabalar o'z xatolarini anglash va ularni bartaraf etish yo'llarini o'rganadi. Bu esa nazariy bilimlarni real amaliyotda samarali qo'llash imkonini beradi. Shuningdek, interfaol va innovatsion ta'lim metodlarini keng joriy etish dolzarb vazifalardan biridir. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar talabani passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchiga aylantirishni nazarda tutadi. Shu maqsadda "aqliy hujum", rolli o'yinlar, keys-stadi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, debat va diskussiya metodlari kabi yondashuvlardan foydalanish zarur. Ushbu metodlar talabalarni mustaqil fikrlashga, ijodiy yondashishga, muammolarni tahlil qilish va yechim topishga o'rgatadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tizimi uchun bu metodlar muhim ahamiyat kasb etadi, chunki kelajakdagi tarbiyachi bolalar bilan ishlash jarayonida aynan interfaol yondashuvlardan keng foydalanishi kerak.

Raqamli kompetensiyani rivojlantirish ham muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Buning uchun ta'lim jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini integratsiya qilish zarur. Talabalarga raqamli platformalardan foydalanish, elektron ta'lim resurslarini yaratish, multimediali taqdimotlar tayyorlash, interaktiv o'yinlar va didaktik materiallar ishlab chiqish bo'yicha amaliy ko'nikmalar berilishi lozim. Shuningdek, onlayn kurslar, vebinarlar, masofaviy ta'lim elementlari va raqamli metodik bazalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish orqali talabalar zamonaviy ta'lim muhitiga moslashadi. Bu esa ularning kasbiy faoliyatda raqobatbardoshligini oshiradi. Bundan tashqari, bo'lajak tarbiyachilarning psixologik tayyorgarligini oshirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Shu maqsadda maxsus psixologik treninglar, kommunikativ kompetensiyani rivojlantiruvchi mashg'ulotlar, emotsional intellektni shakllantirishga qaratilgan dasturlar, konsultatsiyalar va reflektiv mashg'ulotlar tashkil etilishi lozim. Talabalar bolalar psixologiyasini chuqur o'zlashtirishi, turli xulq-atvor holatlariga mos yondashuvni tanlay olishi, konfliktli vaziyatlarni samarali boshqarishi va bolalarning emotsional ehtiyojlarini anglay olishi muhimdir. Bu esa ularning kasbiy faoliyatini samarali tashkil etishiga zamin yaratadi. Shuningdek, ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik muhitni shakllantirish ham muhim

ahamiyatga ega. O'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish, zamonaviy metodik yondashuvlarni o'zlashtirish, ilg'or tajribalarni ommalashtirish orqali ta'lim sifati oshiriladi. Ta'lim muassasalari va amaliyot bazalari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash ham muhim omil bo'lib, bu talabalar uchun real pedagogik tajriba orttirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Umuman olganda, aniqlangan muammolarni bartaraf etish uchun tizimli, kompleks va innovatsion yondashuv zarur. Nazariya va amaliyot integratsiyasi, interfaol metodlarning keng joriy etilishi, raqamli kompetensiyalarning rivojlantirilishi hamda psixologik tayyorgarlikning kuchaytirilishi natijasida zamonaviy talablarga javob beradigan, ijodkor va kompetent tarbiyachilarni tayyorlash mumkin bo'ladi. Bu esa maktabgacha ta'lim tizimining umumiy sifatini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Tolipov, O. Q., & Usmonboyeva, M. (2010). Pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Xoliqov, A. A. (2012). Pedagogik mahorat. Toshkent: Iqtisod-moliya.
3. Qodirova, F. R., & Toshpo'latova, Sh. A. (2019). Maktabgacha pedagogika. Toshkent: O'zbekiston.
4. Maktabgacha ta'lim vazirligi. (2020). Ilk qadam davlat o'quv dasturi. Toshkent.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2019). Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent.